

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BANYAI ÁRPÁD, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítottanak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny tartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiacz-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pértárnok címén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők

Önmagunkról önmagunknak.

Régi rossz szokás, hogy a tanítók minden hibát, a mi a tanügy terén felmerül, másnak szeretnek tulajdonítani, maguknak keveset vagy éppen semmit s ha azért valaki szólni merészel, a tanítók és tanügy ellenségének tekintik. Nem czéлом az iskolai hatóságokat mentegetni. Fájdalmasan érzem magam is, hogy mily súlyosan nehezedik a szegény néptanítóra az élet gondjai között még az a szigor is, melylyel az újabb időben az államkormány az iskolák fentartására szükséges fedezetet apasztja. Soha sem tudom elhinni, hogy az a nehány forint, melyet az állam a gyűlésre gyalogló tanító útiköltségének elvonása által megtakarít, arányban álljon azon erkölcsi veszteséggel, melyet e látszólagos nyereséggel, a tanítók életében tagadhatlanul okoz. Azt sem vagyok képes megmagyarázni magamnak, hogy miért töröl a kormány olyan szorgalmasan minden krajczárt, melyet az iskolák a költségvetésben valamelyik tanügyi szaklapra vesznek fel. Nézetem szerint még örvendeni kellene azon, ha a tanító olvasni akar; nem pedig hallgatva bár, de ténylegesen arra figyelmeztetni a tanítót, hogy kárba vészett pénz az, a mit a tanulásra kiadunk. Ha az állam többre becsül 3—4 frtot azon ismeretnél, melyet a tanító valamelyik, tetszése szerint választott tanügyi szaklapból megszerezhetne, miért csodálkozánk, hogy némely tanító gondosan bezárja fiókját minden ily természetű kiadás elől? Soha semminemű takarékoskodás nem bosszulja meg magát az államon annyira, mint az, ha az oktatás ügytől elvonja a legszükségesebbet. Ezért sem megérteni. sem menteni nem tudom az állam-kormányt az utóbbi években különösen a népiskolákkal szemben tanúsított mostoha eljárását. Valamint a kormányt nem mentegetem ott, a hol nem menthető; úgy készséggel elismerem azt is, hogy sok helyen terhelheti vád az iskolákkal szemben az alantatos hatóságokat is.

Láthatják pályatársaim, hogy nem akarom eltakarni, a mi nem eltakarni való.

Azonban mégis arra kérem, hogy nézzük meg az érem másik lapját is.

Nem czéлом ez alkalommal konkrét eseteket fel-
említeni s részletekbe bocsátkozni, csak annyit állítok, hogy az iskoláknál felmerülő hiányoknak, bajoknak, kellemetlenségeknek sok esetben magok a tanítók az okai.

Bajaink orvoslását hajlandók vagyunk mindig csak másoktól várni a helyett, hogy magunk igyekeznénk azoknak megelőzésére, illetőleg elhárítására.

Igen súlyos s még sem tagadhatni, hogy némileg igazolt azon vád, hogy különösen a fiatal tanítók egy része igen kevés vagy éppen semmi gondot sem fordít önképzésére; elégnék tartják a képezdei tanfolyam bevégzését s az oklevelet arra, hogy két, három osztályt vezessenek; azt hiszik, hogy teljesen szakképzett, a kinek a bizonyítvány zsebében van. Tanügyi könyvet ritkán olvasnak; tanügyi lapot a „Néptanítók Lapja“-n kívül, mely ingyen jár, alig látnak. Sokszor még ez az ingyen lap is felvágatlanul hever a tanító asztalán. Ha kérdenők, hogy miért nem járat változatosság kedvéért a Néptanítók Lapja mellett valami más tanügyi lapot is, azt a feleletet kapjuk, hogy nincs reá pénze. „Bár egyébre jusson.“ Valjuk meg az igazat, kedves pályatársak, hogy ez a mentség, ha ritka kivételes esetekre elfogadható is, általánosságban meg nem állhat. Egy buzgó s hivatalának élő tanítónak, habár egy kis nélkülözéssel is, legtöbbszörire kijut egy pár forint arra, hogy vele magának a legszükségesebb szellemi táplálékot megszerezze.

Aztán részemről alig bírok képzelni oly iskolászeket, gondnokságot, egyházi vagy más felettes hatóságot az iskola környezetében, mely megtagadná egy jóra való tanítótól az önképzésre nélkülözhetlen eszközt, ha alkalma van meggyőződni, hogy azt a tanító valósággal iskolája javára óhajtja fordítani s maga erején nem tudja megszerezni.

Ma már ritka azon rendezett iskola, melynél iskolai és tanítói könyvtár ne volna; ritka azon község, hol tanulni vágyó emberek ne volnának; igen számos az olyan hely, város és falu is, hol kaszinó, könyvtár, lap stb. áll rendelkezés alatt: mégis találkozik tanító, a ki az ilyen kedvező alkalmat sem használja fel. Tudok tanítótestületi könyvtárt, melyben szép gyűjteménye van kivált régebbi szerzeményből a tanügyi munkáknak; csak az a kár, hogy ezek a szép munkák olvasatlanul hevernek.

Az ilyen olvasni nem szerető tanítók keze szennye aztán természetesen meglátszik az iskolán. Megkísértik a képezdékben tanult és látott módszer szerint tanítani, de nehéznek találván, arra az utra térnek, a mely kényelmesebb, pld. bemagoltatják a nyelvtani szabályokat, földrajzot, történelmet stb. Ném fordítanak figyelmet a tankönyvek megválasztására s a kiválasztottaknak a helyi viszonyokhoz való alkalmazására. De nem folytatom tovább.

A korszerű haladás nemcsak az ipar és kereskedés terén látszik meg, hanem a tanügy terén is. Ennek éber szemmel kísérője a sajtó. A ki az ő szakjának megfelelő szaklapokat figyelemmel nem kíséri, okvetlenül elmarad a

kortól s még tulajdonképeni hivatásának felismerésére sem tud felemelkedni.

Ne higgye senki, hogy eleget tesz kötelességének az a tanító, a ki a rendes órákat kitartja ugyan, a tananyagot feldolgozza úgy a hogy s végül talán még „brillians“ vizsgálatot is tesz; de azzal semmit sem törődik, hogy növendékei minő hasznát veszik az életben a tanultaknak; tudják-e szeretni szülőiket, hazájokat; tisztelik, becsülik-e a nagyobbakat, előljárókat, a törvényt; szorgalmasok, erényesek, vallásosak-e?

Sokszor el volt mondva, hogy a tanítónak társadalmi állása is nem annyira anyagi helyzetétől függ, noha az is fontos, mint sokkal inkább attól, hogy milyen mélt, hogyan teljesíti kötelességét az iskolában s azon kívül a szülőkkel, társadalommal és hazával szemben s mily mértékben igyekezik magát tovább-tovább képezni. De ne titkoljuk el, kedves pályatársak, ezt közlünk még is nem mindnyájan tartják szem előtt.

A valódi műveltségnek s önképzésre való törekvésnek hiánya imitt-amott már a tanító-testület életében s működésében is nyomokat hagy maga után.

Tisztelet a kivételeknek, de nem zárhatom magamba, hogy én egészben véve a tanító-testület életében több tevékenységi vágyat, ügyszereket, lelkesedést, de egyszersmind szerénységet; a gyűléseken több higgadságot, önmérséklést, egymás iránti gyöngédséget; a nagy közönség elé bocsátott hírlapi közleményekben több megfontolást és tapintatot óhajtanék. Részemről már csak az itt utoljára említett szempontból is mindig inkább szeretem, ha a tanítói gyűlések részleteiről szóló tudósítások nem futnak mindjárt a tanítók érdekeitől távolabb álló napi lapokhoz, hanem inkább természetes helyükön a tanügyi szaklapokban helyezkednek el olyan olvasó közönség előtt, mely a tanítók dolgaival ismerős s a netalán felmerült félreértések elenyésztetésére szükséges részletekkel megismerkedni, nem találja unalmasnak, farsztonak.

Még egyet meg kell említmem tanító-gyűléseinkre s testületi életünkre nézve. Ez az, hogy a gyűlés meg-egyezik valamely módszerre nézve s általán iskolai teendőre nézve, a mennyiben kimondja, hogy az jó vagy rossz. Ebből az következnék, hogy ne kövesse többé senki, a mi helytelen. Amde ezt sok esetben nem veszi figyelembe a tanító, hanem folytatja a maga útját, habár az rossz is. Ezen valami módon változtatnunk kellene.

De be is végzem cikkemet azon buzgó óhajással, vajha egyesíthetnők erőnket s igyekezetünket arra, hogy a tanügyi bajok orvoslására a gyógyszerzet első sorban közvetlen közelünkben keressük s használjuk fel.

Tegye tehát mindenki kötelességét, mivelje eszét, szívet s ragadjon meg erre minden alkalmat, mert ha ezt teszi, akkor az iskolában jó tanító, a községben becsült ember s tanító társainak szerett barátja leend s kétségkívül sokkal kevesebb oka lesz az áldástalan s testi-lelki erőt zsidbasztó panaszokadásra. Ugy legyen!

Borbély József.

Tanfelügyelői jelentés.

Méltóságos Gróf, Főispán Ur!

Tekintetes Közigazgatási Bizottság!

Kolozsvár sz. kir. város népnevelésügyi állapotáról az 1887/8. tanévre vonatkozólag — egy rovatos kimutatás kíséretében — van szerencsém a következőket jelenteni:

1. A tankötelesek összes száma 3480 volt, 226-tal több a megelőző évinél, azaz ennyivel pontosabb

a mult tanévi összeírás, az azelőttinél. Akkor t. i. az összeírt tankötelesek a polgári lakosságnak 11.49%-át adták, míg most e százalék 12.28. Még mindig kettővel kisebb a kolozsmegyei és 4—5-tel az országos átlagnál, a mi eléggé indokolja az összeírás szigorúbb keresztülvitelére irányuló december havi közigazg. bizottsági intézkedést.

A tankötelesek adott számából 6—12 éves 2780, 13—15 éves 700. Felekezetenként róm. kath. 1326 = 38.1%, gör. kath. 208 = 5.95%, gör. kel. 12 = 0.34%, helv. hitv. 1315 = 37.79%, ág. hitv. 159 = 4.58%, unitár. 90 = 2.59%. Mózes vallású 370 = 10.64%.

2. A tényleg iskolába járók száma 3977, tehát 497-tel több a tankötelesek számánál, a mi onnan származik, hogy városunk különböző tanintézeteibe sok más illetőségű tanköteles jár iskolába. Ezek száma 873 lévén, ennek levonása után 3104 helybeli iskolabjáró marad, mely összeget a kimutatott helybeli tankötelesek számából leütve, 376 vagyis 10.81% tankötelest találunk iskolázatlanul. E szám azonban a tankötelesek pontosabb összeírásával még mindenestre emelkedni fog. Az iskolafentartó hatóságok egy részének tehát teljes erővel kell igyekezniök iskoláik kibővítésén vagy szaporításán, mert a most meglévő tanhelyiségek, túltömöttségük daczára sem elegendők a tanulók befogadására. Az általam már indítványozott harmadik községi iskola felállításán kívül a kibővítés különös szüksége forog fenn a városi polgári iskolánál s a külmagyarutczai róm. kath. és helv. hitv. elemi iskolánál. Ez utóbbiból százával kell visszatartítani a jelentkező, de be nem fogadható tanköteleseket, mely körülményből kifolyólag az illetékes egyházi főhatóságot felhívtam kellő intézkedések tételére.

Felekezetenként az iskolabjárók így oszlanak meg: róm. kath. 1514, gör. kath. 310, gör. kel. 35, helv. hitv. 1411, ág. hitv. 205, unitár. 134, Mózes hitű 368.

3. A népnevelés körébe sorolt tanintézeteink száma 34. Ezek közül állami: 2 elemi iskola; községi: 2 elemi-, 1 polgári fiú-, 1 felsőbb leány-, 1 alsó-fokú ipariskola és a kereskedelmi akadémia (mely intézet csak tanügyi administratio tekintetében áll még a népisk. tanfelügyelet körében); felekezeti: 14 elemi iskola, 3 óvoda; társulatiak: 1 elemi-, 1 alsó-fokú keresk. iskola, 1 fa- és vasipari tanműhely iparos-segédék számára, 1 női háziipar-iskola, 1 óvoda; magániskolák: 3 leány-növelde és 1 óvoda. Az iskolák száma, a Láposy Mártonné magán-leányiskolájának önkéntes megszüntetése és a Horváth Paola, hasonló iskolatulajdonos halála következtében kettővel apadott.

Az iskolák beiső felszerelése legnagyobbbrészt megfelel a kívánalmaknak. Czélszerű butorzat mellett a következő taneszközök állanak rendelkezésre: 100 drb. fekete tábla, 18 szemléltetési képgyűjtemény, 19 fali olvasó-tábla, 27 számoló-gép; 39 Magyarország térképe, 27 az osztrák-magyar monarchiáról, 32 Európáról 29 a föld öt részéről, 23 földgömb, 24 természetrajzi-, 16 természettani-, 13 rajz és szépírási gyűjtemény, 16 tanítói és ifjúsági könyvtár s 5 felszerelt tornatér.

A tanítási eredmény egy pár helyen még ugyan fokozandó, de a túlnyomó többségnél dicséretes, sőt egy néhány iskolánkban éppen kitűnőnek mondható.

4. A tanítók összes száma 75. Közülök férfi 43, nő 32; képesített 60, nem képesített 15; rendes 57, segéd 18. Ezekon kívül 19 bejáró óraadó foglalkozott különböző tanintézeteinkben.

5. Az iskolák fentartására fordított évi költség, a tanhelyiségek béregyenértékét is belefoglalva, 69939

volt, mely összegben az ingatlanok jövedelme (nagyob-
bára házbéregyenérték) 7950 forint, tőkepénz után bejött
248-, tandíjból 16075-, államszegélyből 6118-, községi
segélyből 25036-, egyházi segélyből 11336-, vegyes for-
rásból 3176 forint. Ez összes jövedelemből fordítottatott
rendes tanítói fizetésekre 39370 forint, segédtanítóknak
és óraadóknak 13017-, fűtés, tisztogatás és kis bb javi-
tásokra 5740, tantermek felszerelésére 1283, szegény
gyermek segélyezésére 1482, vegyes kisebb szükség-
ekre 1562, tőkésítésre, vásárlásra, építkezésre (házbé-
regyenérték) 7485 forint.

6. A tanév kifogástalanul 9—10 hónapra terjed.
A gyermekek közül tankönyve csupán 57-nek nem volt.
A mulasztások — a rendkívül kemény tél következtében
— 25790 félnapra mentek fel melyek közül büntetés
egyre sem alkalmaztatott. De még az iskolába teljessé-
ggel nem járókkal szemben se vétetett alkalmazásba ez a
kényszereszköz. Ideje volt tehát és szüksége forgott fenn
a közigazg. bizottságból ez irányban is intézkedést tenni.

Ezen hivatalos-szerű részletes adatok felsorolása
után kedves kötelességemnek tartom rámutatni azon ön-
kéntes áldozatokra és társadalmunk humanitásának azon
tényeire is, melyek iskoláinkban részint a szakképzés,
részint az árva és elhagyatott szegény gyermekek neve-
lése előmozdítására irányultak.

Első helyen illeti az elismerés magát a jó példá-
val előjáró Kolozsvár sz. kir. város törvényhatóságát,
mely a mellett, hogy két mintaszerűen berendezett köz-
ségi elemi s egy polgári fiúiskolát tart fenn s a felsőbb
leányiskolát és kereskedelmi akadémiát tetemes segély-
ben részesíti és a kebelében levő hitközségeket iskolai
célokra ezekkel segélyezi: polgárainak külön megadó-
ztatása nélkül hordozza közel 600 iparos-tanulónak isko-
láztatási költségeit s teljes ellátás mellett neveltet egyik
elemi iskolájában 11 városi árva és vagyontalan gyerme-
ket. Eléggé nem méltányolható humanizmusnak adja fényes
bizonyítékát a Mária-Valeria-egyesület is, melynek intéze-
tében 30 árvaleány neveltetik 1740 frt. évi költséggel.

A kereskedelmi és iparkamara s a ke-
reskedők társulata a kereskedelmi és ipari szak-
oktatás meghonosításában és fejlesztésében szerzett magá-
nak kiváló érdemet.

Az u. n. Rongyos-Egylet a társadalom önkén-
tes áldozatát tartja ébren és közvetíti szegénysorsú
elemi iskolai növendékeink iránt, kik közül a mult tan-
évben 121-en láttattak el téli ruhával és néhányan része-
sültek tápláló eledelben a tél folytán.

Legyenek e hazafias és emberbaráti tények e helyen
is a közhála és elismerés nyilvántartásába felvéve.

Melyek után e jelentésem tudomásul-vételét és a
közigazgatási bizottság szokott félévi felterjesztéséhez
csatolását kérve, teljes tisztelettel vagyok

a Méltóságos Gróf. Főispán urnak
és a Tek. Közigazg. Bizottságnak

Kolozsvárt, 1889. jan. 7. alázatos szolgálója

Kozma Ferencz,

Kolozsmegeye kir. tanfelügyelője.

Spencer Herbert

elvei az erkölcsi nevelésről.

(Folytatás).

Ha az ifju az élet munkatere léptekor elhenyéli
idejét, s a reá bizott kötelességeket hanyagul vagy ügyet-
lenül teljesíti, lassankint bekövetkezik a természetszerű
büntetés; hivatalából elbocsáttatik, s egy ideig kénytelen
tűnni az önközta szegénység nyomorait. Az üzletember,

a ki igen nagy haszonra dolgozik, elveszti vásárlóit, s
így kapzsisága elé gát vettetik. S ez így van minden
egyed ember életében. Az ilyen alkalmakkor használt
közmondások, mint pld. „Kit a gyógyó megmárt, a gyík-
tól is fél“ stb. nem csak azt bizonyítják, hogy ezen tár-
sadalmi és a gyermekén már korán a természet által gya-
korolt fegyelmezés közt nagy hasonlóság van, hanem egy-
szersmind azon meggyőződésnek is kifejezést adnak, hogy
ezen fegyelmezési mód a leghathatósabb. Mindnyájan bal-
lottunk már olyan vallomást, hogy „drága áron vásá-
rolt tapasztalat“ által jutott ez vagy amaz egyén
oda, hogy helytelen cselekvési módjával felhagyjon. Vagy
hányszor halljuk a javíthatatlan gyermek felett panaszló
szülőktől eme kifakadást: „Keserű tapasztalataid majd
megtérítenek.“ Ha még további bizonyítékra is volna szük-
ség arra nézve, hogy a természetes visszahatás nemcsak
a leghathatósabb büntetés, hanem hogy semmi más em-
ber által kigondolt büntetéssel nem helyettesíthető: ak-
kor ily további bizonyítéknak tekinthetjük a különböző
büntetési rendszereinknek sikertelen voltát. A fegyelmi
eljárás sokféle módozatai közül, melyeket eddig ajánlatba
hoztak vagy épen törvény által életbe léptettek, egyik
sem felelt meg ama várákozásnak, melyet védői hozzá-
kötöttek. A mesterséges büntetések a czélzott javulást
soha sem eszközölték, sőt sok esetben még szaporították
a bűnesetek számát.

A mondottakból azt kell következtetnünk, hogy
ugyanazon nevelési módszer, mely a kis gyermeki és a
meglett korban oly üdvös eredményű, épen oly jótékony
hatásu lehet az egész ifjkoron keresztül is. Nem vilá-
gos-e az is, hogy a szülőknak „mint a természet
szolgáinak és magyarázóinak“ kötelességük arra
ügyelni, hogy gyermekeik saját tetteiknek természetes
következményét, mint természetes visszahatást mindenkor
tapasztalják, a nélkül azonban, hogy azt elmellőznék, vagy
súlyosbitanák, vagy pedig a természetes következmény
helyett mesterséges eredményeket alkalmaznának bünte-
tésül. Sokan erre valószínűleg — azt fogják mondani,
hogy a szülők által alkalmazott büntetések a legtöbb
esetben a rossz magaviselet valódi következményei: hogy
a szülők felindulása, mely nyers szavakban s durva tet-
tekből tör ki belőlük, nem más, mint a gyermekek kihá-
gásának következménye, és hogy azon testi és erkölcsi
szenvedés, melynek a gyermekek alá vannak vetve, csak
rossz magaviseletük természetes visszahatását érezteti ve-
lük. Ezen állításban, a sok tévedés mellett, valóban van
némi igazság is. Az ugyanis kétségtelen dolog, hogy az
apák és anyák haragja a gyermek rossz magaviseletének
valódi következménye, s hogy eme harag természetesen
gátolja is ama rossz tetteket. Az a sok pirongatás, fenye-
getés és ütlegelés, melyekkel a fölindult szülők hibázó
kicsinyeiket illetni szokták, kétségen kívül oly cselekvé-
sek, melyeket a szülőktől az elkövetett vétségek idéztek
elő, s így bizonyos tekintetben azokat is úgy lehet tek-
inteni, mint a gyermekek rossz cselekvésének természe-
tes visszahatását. Az ilyen féle eljárást azonban csak
relative lehet helyeselni, t. i. a rosszul nevelt szülők
rosszul nevelt gyermekeihez viszonyítva.

A barbár szülők barbár gyermekei csakis oly bar-
bár bánásmód által fékezhetők, a mely bánásmód egy-
szersmind a legjobb előkészület az oly barbár társadalom-
ban való éléshez, melyben ama gyermekek majdan
szerepelni fognak. Ellenben a művelt társadalom művelt
tagjai nemtetszésüket önkéntelenül és kevésbé sértő
modorban nyilvánítják s önkéntelenül is szelidebb bánás-
módot fognak alkalmazni, mely azonban az ő szelidebb
természeti gyermekeikre nézve elég szigorú leend.

Ezek után lássunk néhány gyakorlati példát a természetes és mesterséges visszahatások megvilágítása céljából. Minden családban, hol kis gyermekek vannak, fordulnak elő naponta esetek, melyeket az anyák és dajkák „mindent felforgatásnak” neveznek. A gyermek játék-ládikáját kezébe vevén, annak tartalmát a padlón szét-szórja és otthagyja. Vagy sétája alkalmából hozott maroknyi virágait a szobában szerte szórja. Vagy egy kis leány báburuhát szabva, az elnyírbált szövédarabokkal a padlót beszemeteli. A legtöbb esetben ezen rendtelenségek helyrehozásának fáradaalma bármely más egyénre hárul, csupán arra nem, akit a dolog illetne. A dajka, az idősebb testvér vagy maga az anya, duzzogva a kis haszontalan porontyokra, elhárítja a rendtelenséget, a rendetlenkedőt azonban a megdorgáláson kívül semmi más nem éri. Vannak azonban okos szülők, kik a szétszórt játékszereket és elnyírbált ruhadarabkákat magával a kis rendetlenkedővel szedetik össze. A rendetlenkedésnek legtermészetesebb következménye a rendbehozás fáradsága. És, ha a nevelés csakugyan az élet teendőire való előkészület: akkor mindenik gyermeknek kiskorától kezdve naponként kellene ama tapasztalatot szereznie. S ha a természetszerű büntetés a gyermek részéről makacsságba ütkeznék (a mi azonban csak olyan helyen történhetik meg, ahol az erkölcsi fegyelmezés körül már hiba történt), akkor az a helyes eljárás, hogy a gyermek az engedetlensége által tanúsított daczos magaviseletnek érezze további visszahatását. Ha a gyermek megtagadta és elmulasztotta a szétszórt tárgyakat összeszedni és rendbe rakni, s ha ez által a munkát más valakinek kelle teljesíteni, akkor a legközelebbi alkalommal az olyasféle szereket, melyekkel ő másoknak alkalmatlanságot szerzett, a gyermektől határozottan meg kell vonni. Ha legközelebb kérni fogja játékszereit, anyja adja tudtára, hogy mivel játékait nem akarta összerakni, azt helyette másnak kelle végezni, a mi az illetőknek alkalmatlanságot okozott, ezért nem kapja meg kívánt játékait. Ez a legtermészetesebb következmény, mely sem nem túlszigorú, sem nem gyöngye; és ezt a gyermeknek is ilyennek kell elismernie! Egyszermind a büntetés is akkor sújt, mikor azt az illető leg súlyosabban érzi. A mely perczen a kívánság támad, azon pillanatban hiúsíttatik meg a vágy teljesülésének reménye is; s lehetetlen, hogy az ekként támadt erős benyomás a későbbi magaviseletre is hatással ne legyen, és pedig oly hatással, mely következetes ismétlés folytán, mindazt eszközölni fogja, a mit a hiba megjavítása végett eszközölnie kell. Ehez járul még az is, hogy ezen eljárás folytán a gyermek megtanulja azon leczkét, melyet nem lehet elég korán megtanulnia, és a mely abban áll: hogy e világon minden örömeink csakis munka által eszközölhetők leg helyesebben! Továbbá ha a gyermek, a szokottnál nagyobb gondatlanság folytán, a kapott tárgyat elrontja vagy elveszíti, a természetes eredmény azon bűnhődés, melyet az abból származó kellemetlenség okoz, t. i. az elrongált tárgynak nélkülözése és a helyrehozás költségei.

Természetesen nem értjük itt azon nagyon korai életkort, midőn a kis gyermek öntudatlanul rombol, hanem azon későbbi életkort, midőn a vagyoni jelentőségét és hasznát fel tudja fogni. Ezen néhány közönséges példa is elég világosan feltünteti a természetes fegyelmezési eszközök előnyeit a mesterségesek felett. Ezen előny egyrésztől abban áll, hogy ezen elvnek követeése az ok és az okozatról helyes nézetet teremt, mely nézet végre a gyakori és folytonos tapasztalat által határozott fogalomná válik. A helyes magaviselet az

életben biztosabb alappal bír, ha cselekvéseink jó és rossz következményeit megértjük, mintha azokat csupán tekintély szavára hiszszük el.

(Vége következik.)

Közl.: *Lázárné-Kasztner Jánka.*

Mégis „az algebra tanításáról.”

E lap múlt évi 19-ik és 20-ik számaiban egy cikk jelent meg az algebra tanításáról.

Erre nézve véleményemet elmondani szükségesnek tartom.

Czikkiró elsöben is ezt állítja: „Az algebráról a tanulók közt az a vélemény, hogy az egészen eltérő a különös számtantól, egy egészen új tudomány, a melynek a különös számtannal semmi közössége.” (Az aláhuzás az enyém.)

Meg van-e a tanulóknál általánosan az idézett vélemény, itéljük meg az olvasó tanárok. Én csak kettőt mondok hozzá. Elsöben, ha meg van, csak addig tarthat, míg ki nem nyitja a könyvét a tanuló s nem látja, hogy éppen azok a tárgyak vannak benne tanítva, a melyeket ő a különös számtanban tanult: öszvezés, kivonás, szorzás, osztás, hármasszabály, hatványozás. Esztelenül vélhetné tehát, hogy a két tudománynak „semmi közössége” sincs. Másodszor azt, hogy nem „téves nézet” az, hogy a két tan csakugyan különbözik egymástól, még pedig úgy, mint praxis és theoria különböznek, mint pl. a géptan és rationalis mechanica. Eknél fogva esztelenséggel vádolja és méltatlanul vádolja ez a tanuló, és vágja oldalaslág a tanítót, midőn azon egy szuszszal mentöget is amazt, átívívén a vádat a tanítás módszerére. „Én a téves nézet okát” — írja — „abban az általánosan divó módszerben látom, a mely nem igyekszik kellöleg az algebra és különös számtan közötti természetes kapcsot fentartani.”

A vád kettőt illethet: u. m. a tankönyvet és a tanítót. Az utóbbiak közül feleljen kiki magáért. Csak annyit nyilváníthatok, hogy legnagyobb részök ellenében igazságtalannak tartom. A mi pedig a tankönyveket illeti, akárki akármelyiköket kezébe veszi, legott meggyöződhetik róla, hogy első fejezetöktől a legutolsóig mindenikben örökös hivatkozás és alkalmazás van a különös számjegyekre, azt nem is említve, hogy a szám-műveletek — öszvezés . . . gyökvonás — fogalmai meröben azok az algebraiban, a mik a „különös számtan”-ban.

Mint hogy magam is a tankönyvírók számába tartozom, szabadjon kimutatnom fejezetről-fejezetre, hogy „Algebrai Gyakorlatok” címü könyvomban „kellöleg igyekeztem „az algebra és különös számtan közötti természetes kapcsot” fentartani. Ime:

„1. §. Öszvezendöket különbféleképp rendezni. (Példa) $5+6=11$; $2+3+7=2+7+3=3+2+7=3+7+2=7+2+3=7+3+2=12$.”

A feladatok száma tíz. Felerészök különös számmal, a többi azután betükkal van írva.

„6. §. Adott öszveg adott öszvezendöjébö a másikat kitalálni. — Utasítás: 5-nek 2 az egyik öszvezendöje, mi a másik? Fel.: 3; mert 2-hez 3 kell, hogy 5 legyen. (A kérdés algebrai képletben: $2+x=5$, akár $5=2+x$. A felelet képlete: $x=3$.)” A feladatok száma 35; számokkal: 24, betükkal: 10.

„9. §. Utas.: Minden számot kifejezhetni különbség alakban. (Algebrai jelköpben: $n=x-y$.) Példa: „ $2=2-0=3-1=4-2=5-3=6-4$ ” tovább végtelenül.”

„10. §. Kisebbitendőt találni. — Miből lesz 5 híján 2? Fel 7-ből; mert $7 - 5 = 2$.” (Algebrai alakban így írjuk a kérdést: „ $x - 5 = 2$.” A feladatok algebrai alakban írják. Pl. „Mennyi az x ? ha $x - 7 = 10$.”

„23. §. Egyenlő összevendők összege. — Út. Midőn bizonyos összeg összevendői mind számban, mind jegyben egyenlők, az ily összegalakot takarosabban írhatjuk, ha csak egy összevendőt írunk le s kijelöljük mellette, hogy hányszor kellett tulajdonképp leírunk.

$$7 + 7 + 7 = 3\text{-szor } 7 = 3 \cdot 7 = 3 \times 7.$$

„Írd imígy rövidítve:

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 20.” (6 feladat számokkal)$$

$$a + a + a = 3a (6 feladat betűkkel)$$

„Az így egyszerűsített alakot már nem összegnek, hanem szorzat-nak, az egyszerű irt összevendőt szorzandó-nak, azt a számot, a mely azt jelöli, hogy hányszor kellene a szorzandót összevendőnek írni, szorzó-nak nevezik.” — Közbevetve megjegyzem, hogy a tanító dolga a feladatoknál kikérdezni a tanulót, hogy tudja-e alkalmazni a példákban ezeket a nevezeteket? S azért nem is írtam bé az ily puhatól kérdéseket a könyvbe. Ez az eset a következőben is.

„38. §. Osztás. — Út. Adott szorzatból egy vagy több tényezőt kitorúlhatunk. Ezt a műveletet osztás-nak nevezik. Az osztásban az adott szorzat neve osztandó, a kitorulendő tényező: osztó s a fenmaradt tényező hányados. Algebrai jelképe: $\frac{12}{4} = 3$. Legyen pl. az adott szorzat $15 = 3 \cdot 5$: az 5-t kitorúlva fenmarad a 3; vagy a 3-t kitorúlva fenmarad az 5. Algebrai jelképben: $\frac{15}{5} = 3$; vagy $\frac{15}{3} = 5$.

„Törülj ki tényezőket a következő szorzatokból s írd le algebrai képletben. Adott szorzat 4.7, 4-gyel osztva: $[4] \cdot 7 = \frac{28}{4} = 7$; 7-tel osztva: $4 \cdot [7] = \frac{28}{7} = 4$.” Szám-példa nyolcz.

„65. §. Egyenlő tényezők szorzata. Írd le a 6-ot négyszer tényezőnek! (Algebrai jelképben: 6^4). Megfejtés: $6 \times 6 \times 6 \times 6 = 1296$. Nevezük a 6-nak 4-ik hatványának.” Írd le szorzatalakban: 3^2 , 4^3 stb. 15 feladat. Írd le a a -t 5-ször, tényezőnek! (Algebra jelképben: a^5 . Teljesítése: $aaaaa (=32)$, ha $a=2$.” Betűs feladat 15. Nem folytatom, helykimélsből, tovább, azt hiszem

bé van eléggé bizonyítva állításom, hogy könyvemben a két tudomány egymással kezét fogva halad. És így teljesítve van ez-nak az a követelménye, melyet az illető lap 170. l. 2-dik hasábjára 9–18. soraiban olvasni.

De talán a magyarázás modorával nincs kielégítve ez a mint az „ellentett mennyiségek” tárgyában említi s mintáját is adja, miként kell megértetnünk fogalmukat. Hanem most már én nem vagyok kielégítve az ő magyarázatával. Megmondom miért.

Először is szerencsétlen gondolat oly tárgyat kapni fel, a mely ez kiinduló pontjától elüt és a melynek a különös számtannal semmi köze. Az ellentett számok fogalma ugyanis az algebra specialitása s nyoma sincs a közönséges számvetésben. Itt minden műveletet abszolút számokkal végzünk, és miképp s mikor kell végrehajtani, szóval van megmondva és nem hogy ilyenek mint $(10 + 15) \times (7 - 3)$ stb. de általában a + és - jegyek is hallatlanok. Pl. ezt a kérdést: „A-nak van 12890 forintja értékpapirokban, 3333 frtja készpénzben; mennyivel gazdagabb B-nél, a kinek 1225 frttal van kevesebbje, mint C-nek, a kinek 10000 frtot érő, jövedelmező birtoka van?” az algebra így fejezi ki: $12890 + 3333 - (10000 - 1225)$. A számvető nem vesződik a leírásával (symbolizálásával), hanem a kérdés nyomán előbb összevzi az A vagyonát, aztán kiszámítja a B-ét a C-jéből s az így nyert számot kivonja az A összegéből. Ámde a generalizáló algebra ama kérdésben az 12890 helyett a-t, a 3333 helyett b-t, a 10000 h. c-t, az 1225 h. d-t teszen s így írja képletbe: $(a+b) - (c-d)$. Ezt természetesen nem lehet másképp kiszámítani, hanem csak úgy, hogy ha a betűk helyett az illető számokkal helyettesítjük, s akkor ott vagyunk a hol előbb. De lehet ám a negatív számokkal való algebra-teremtette eljárás (algorithmus) szerint ama képletet ide módosítani: $a+b+d-c$, melynél fogva a számvetési eljárást — egy összevzést és két kivonást — két műveletre, u. m. egy összevzésre és egy kivonásra reducálhatni és ez az igazi ezélya és haszna, mondhatnám csak is ez az algebra-nak, beléértve az egyenletek tanát is.

Az „először”-rel végeztünk.

(Folyt. következik.)

Brassai S.

T Á R C Z A.

Az épületeket pusztító gombákról.

(Vége.)

Sokszor olyan egyének, kik mindenben Tamások szoktak lenni, tagadták, hogy akár a Merulius lacrymans, akár a Parmelia parietina épen olyan veszedelmes lehetne az emberekre, mint azt állítják. Hiszen igaz, hogy igen sok ember minden káros következtés nélkül lakott már gombás szobákban. Mondhatjuk, hogy pestises s kholerás városokban is nem elkerülhetlen, hogy a betegséget megkapja az ember vagy benne okvetetlenül meg is haljon. De azt mégis hiszem, hogy mindazok, kiknek szagérzők ép. nem kellemesen fognak a gombás-szobák levegőjére visszaemlékezni, arra a kellemetlen főfájást okozó és bőditő levegőre, milyenben ilyen szobákban kellett, hogy éljenek. Az ilyen szobákat akármennyit szellőzteti az ember, levegőjük dohos s a benne lakók kellemetlenül érzik magukat.

Az irodalomban még ennél veszedelmesebb dolgok is vannak felsorolva. Ungefug tifuszhoz hasonló eseteket

említ fel, melyeket a házpusztító gombák csirmagvai okoztak volna s e nemü betegségeket különösen a nyári időkben észlelt.

Schürmayr saját tapasztalatából és a Jahn és Bourwing közleményeiből állítja, hogy még mielőtt a házpusztító gombát a benne lakók észrevennék, már érzik bőditő szagát s panaszkodnak étvágy hiányról, levertségről, bágyadságról, álmos részvétlenségről, melyekhez nehéz lélekezés, torokfájás, köhögés, altesti pangás stb. járul.

Mindig azt kell az ilyen gombás házaknál tekintetbe venni, hogy a lakók benne milyen életmódot folytatnak. Sokáig maradnak a szobában, szellőztetnek-e, vagy csak nappal laknak benne? Végre pedig milyen testalkattal bírnak a lakók. Ezekhez képest aztán lehet az életet, egészséget és a gombásházat megítélni. Szó a mi szó, gombás szobában lakni nem kívánatos s legjobb volna, ha a törvény ezt tiltaná s meg tudná akadályozni.

Vegyük most már rendre, hogy mit mondanak a szava bevehető tapasztalt emberek a gombás lakásokról. Maier beszél két házpusztító gombáról, hol a fa-

neműeken boletus destruens és merules vastator tenyésztett. Ilyen szobákban a lakók panaszolkoztak nehéz főről, szédülésről, álmoságról, nehéz hallásról, hány-ingerről, nyakdaganatról és szájbökből.

E két utóbbi betegség a lakók között halálos kimenetelű is volt. Bircmayer Nürnbergben azt a tapasztalatot tette, hogy a házpusztítók nem igen szeretik cser és tölgyfákon tenyészni; tehát egészségi szempontból ajánlja, hogy a lakóházaknak talapzatja, padozatja, f nyőfák helyett mindig eme két keményfából készíttessék.

Poleck Tódor, kinek fentebb kísérleteit említettük, arra teszen figyelmessé, hogy csakugyan Németországban mindenütt a házpusztító gomba nagymérvű terjedésben van és ez szegénye a modern építészeti művészetnek, oka pedig ennek abban van, hogy nyers fenyőfákat vesznek építő anyagul s a házak feltöltéséhez használt törmelékeket sem kellőleg meg nem választják, sem kellőleg meg nem fertőtlenítik. Köttnitz gombás házakban észlelte a szem köthártyájának gyuladását, a lélegző szervek takárját, melyek csak akkor szűntek meg, ha a lakók a gombás házból kiköltöztek. Mindezekből a tudósításokból azonban valódi fogalmat senki sem alkothat magának arról, hogy mi a káros hatás valóban; mit róhatunk fel a gombáknak, mit a beteg egyéniségének, és mit a többi körülményeknek.

Annyi azonban kétségtelen, hogy a gomba a fő bűnös és minden gombás ház egészségtelen. A hatóságnak pedig mindenütt jogot kell arra adni, hogy a háztulajdonosokat szorítsa arra, hogy házaikat a gombáktól tisztítsák meg. Szerencsétlenségünkre ez a vendég hozzánk is megérkezett. Az építő mesterek egyerüleg azzal beszélnek ki magokat, hogy a gombák korszakját éljük. Tele van a levegő gombával, nem kell tehát csodálkozni, ha a lakházakban is gombát találunk. Az igaz, hogy éppen mint a házpusztító gomba a ház levegőjét megfertőzteti; úgy fertőztet meg mindent a modern szédelgés.

Nem átalom kimondani, hogy a gombák terjedését nagyban elősegíti az építő mesterek lelkiismeretlensége, kik minden elővigyázat nélkül nyers s általok ismeretlen anyagokat használnak fel, és minden meggondolás nélkül áldoznak fel a jó hírnevüket gazdagodási vágyaiknak. Ilyen most a kor szelleme, ma kevés pénzért könnyen áldoznak fel a jó hirt, emberszeretetet és becsületet Le-gyen mindezekből gomba, mely senyveszsen és pusztítson. Hiszen azt mondja a példabeszéd „Szemesé a világ, vaké az alamizna.“ Nem lesz érdektelen felsorolnunk azon fertőtlenítő szereket is, melyeket a gombák ellen használnak.

Ilyenek: 1) a berbim, nicothanatos. Ez higított sublimát oldat, mitsem ér. az egészségre káros.

2) A patentirozott gomba kiegészítő oldat, koromolaj, drága, de nem jobb, mint a petroleum. Legtöbbet ér az ásfalt és beton, valamint a-szénpor, vassalak és jól szárított homok, padló-töltelék.

Mindezeknek alkalmazása szakismeretet és ítélő te-hetséget igényel az építő mesterek részéről.

Dr. Bartók István.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tanítóttestületünk nevelésügyi bizottsága m. évi december 18-án tartott ülésén megbeszélés tárgyává tette: „A több tanítóval bíró népiskolában a tanítók marad ó vagy az osztálylyal haladó rendszerét“-t. A tétel előadója Sólyom János volt, ki a tételről Horváth József aradi tanító által: „A váltakozó és osztály-rendszer meg bí r á l á s a“ cím alatt írt füzet alapján beszélt.

Ugy a marad ó (osztályrendszer), mint az osztálylyal haladó váltakozó-rendszernek hívei vannak.

A haladó rendszert támogatók érvei: E rendszer a tanítótól folytonos önképzést követel. A tanító úgy nevelés, mint tanítási képességeit e rendszer mellett érvényesítheti. A nevelés és tanítás sikere e rendszerrel biztosabb, mert a tanító teljesen kiismerheti növendékét. A gyermekek jellemfejlésztése e rendszer mellett biztosabb. A tananyagot e rendszer mellett, tudva azt, hogy az előbbi osztályban mennyi és hogyan lett feldolgozva, könnyebben és behatóbban lehet feldolgozni. A haladó rendszer egyedül méltányos a tanítókra nézve. E rendszer mellett nem esz a tanít ó pedag giai gép, nem fogja egy osztályban egész életét eltölteni.

A marad ó (o z t á l y) rendszert a következőkkel támogatják: Az ifjú tanítók nem bírnak elég gyakorlattal arra, hogy a népiskola minden osztályát sikerrel keresztül taníthassák. Minden osztály tanítójától bizonyos gyakorlottságot, biztos-ságot követel. A tanítás és nevelés körül szerzett tapasztalatokat e rendszer mellett lehet legjobban érvényesíteni. Nem gyakorlott tanító egy osztályban több haszonnal munkálhat, míg több osztályon keresztül esetleges hibáival és tapasztalatlanságával kárt tehet.

Előadó a haladó (váltakozó) rendszer híve. E rendszer követését szeretné látni azon iskolákban, hol több tanító működik

A bizottság élénk eszmecsere után a következő meg-állapodásra jutott.

Ha a tanítók úgy kerültek össze egy iskolához, hogy mindenik tanító egyenlően alkalmas akármelyik osztályt el-tanítani, abban az esetben a haladó rendszert kell alkalmazni. De ha a tanítók úgy oszlanak meg, hogy kiváló tehetséggel és hajlammal bírnak bizonyos osztályok vezetésére, akkor a marad ó rendszer alkalmazandó. Különösen figyelmet kell e tekintetben fordítani a kezdő osztályokra, mert itt kapja meg a gyermek az első irányt s ide legbajosabb igazi hivatással s kedvvel bíró tanítót kapni. A szerep kiosztása semmi esetre se függjön a véletlentől, hanem az iskolai hatóság gondos megfigyelése alapján a tanítói kar s az illető hatóság közös elhatározásától. E kérdést az iskolai hatóság minden több tanítóval bíró iskolánál három évenként, esetleg hamarabb is vesse fel s a tanítókkal egyetértve határozza el.

A kolozsmegyei tanítóttestület „Almásmenti“ fők-köre folyó évi rendes gyűlését Középlakon, 1888. decz. hó 28-án tartotta meg. A tagok egy néhány kivételével meg-jelentek.

A gyűlés tárgyai a következők voltak:

1. Gyakorlati tanítást tartott az V-ik osztályban, a földrajzból, Dézsi Lőrincz, ismertetővén Magyarország főhegységének egyes részeit. Ezen tanítást a gyűlés sikerültnek nyilvánította. 2. Elnöki megnyitót Szász Károlytól, ki röviden üdvözlővén s munkásságra buzdítván a megjelent tagokat, a gyűlést megnyitotta. 3. Mult gyűlés jegyzőkönyve hitelesítet-tett. 4. A tisztviselők megújítása és pénztárnok választása következővén, közfelkiáltással elnöknek újlag Szász Károly. jegyzőnek és pénztárnoknak alólírott választatott meg 5. Csákány Károly szavalt köztetszés között. 6. Bálint András lett volna felolvasást tartandó, de jelen nem lévén, sajnálatunkra elmaradt. 7. Elnök felolvassa a központból érkezett átiratokat s a többek között az „Eötvös-alap“ pártolása ügyében küldött felhívást, mire 1889-től kezdve tagokul iratkoztak: Gál Pál, Csákány Károly és Dézsi Lőrincz.

Jövő május havi gyűlés helyéül Nagy-Almás jelöltetett ki. Ennek tárgyai lesznek: Simon Károly tanítása, Gál Pál felolvasása és Kulcsár Lajos szavolata.

Gál Pál, köri jegyző.

IRODALOM.

Földrajz az elemi népiskolák IV. és V. osztálya számára, szerkesztették *Boga Károly* és *Szentgyörgyi Lajos*. Budapest, 1889. Stein János bizománya, Kolozsvárt. Ára 30 kr.

Midőn ezen fenn, teljes címével említett tankönyv megbirálására vállalkoztam, tettem ezt azon tiszteletből, a melylyel szerzők iránt viseltetem és azon meleg érdeklődésből, a melylyel szerzők irodalmi működéseit figyelemmel kísérem. Mert egy olyan tankönyvet bírálni meg, a melyet csak átolvasunk és így mondjuk ki felette az ítéletet, előttem sokkal nehezebb és eredményre nézt is sokkal kétségesebb, mint midőn egy olyan tankönyvet bírálunk meg, a melyet gyakorlatilag legalább egy évig kézikönyvnek használunk és így, mint már a gyakorlat által szerzett tapasztalatra támaszkodva, bírálunk meg. Mert ha nem a gyakorlat, a tapasztalat az útmutató; akkor könnyen eshetünk abba a hibába, a melyt akkor követünk el, a midőn a fantasia és nem a realis valóság mondatja velünk a kritikát. Egy jó tankönyvet el tudunk képzelni, a melyet eszményileg talán meg is alkotunk, de itt azután az a kérdés támadhat, vajjon megfelel-e annak a követelménynek, a melylyel a valóságban, a gyermekekkel szemben eredményt tudunk felmutatni? Ha már most a következményt magamra vonatkozólag levonom, azt kell mondjam, miszerint nekem, midőn ezen tankönyvet megbiráltam, nem a gyakorlat, a tapasztalat volt útmutatóm, mivel sem a IV. sem az V. osztályban nem tanítok földrajzot, hanem képzeltileg belehelyezkedtem mindkét osztályba és a gyermekek értelmi fejlettségét véve alapul, bíraltam meg ezen tankönyvet! Hogy helyes-e, azt majd a tisztelt bizottság, a kiknek soraiban számos tanférfiut látok, fogja megítélni.

* * *

A művelt népek tankönyvek írására rendszeren a tudomány kitűnősegeit szölik fel. Különösen a kis gyermekek kezébe adandó tankönyvekre kívánnak nagy súlyt fektetni. Nem elégszenek meg azzal, hogy az a könyv bármilyen legyen is tartalmára nézve, hanem arra törekednek, hogy az mind a paedagogia, mind a nyelv szigorú követelményeinek megfelelően. Mert ha nevelni is akarjuk azt a gyermeket, ha célul azt tűzzük ki, hogy csakis a szépet, a legjobbat tanítsuk meg, akkor az a könyv legyen tökéletes. Ezen elveknek hódol különösen a svéd, a mely egész nemzeti önérzettel törekszik arra, hogy a világtudomány vívmányait maga részére, az iskolák számára tankönyvekben, feldolgoztassa és valóban tudományos vezérfonalait, iskolakönyvei alak, tartalom és módszer dolgában követésre méltó példák gyanánt állanak a világirodalomban. De másfelől, ha bármely nemzet nem tudományos embereivel, hanem gyakorlati tanító-mestereivel irat tankönyveket, az sem elhibázott dolog. Mivel régi igazság, hogy a tapasztalat a legjobb mester, és ha valaki több évi tapasztalata eredményét, a melyből mindig a legjobbat választotta ki, egybefoglalja és azt összeállítva közzéteszi, úgy hiszem eléri azt a célt, a melyet maga elé tűzött és ez az, hogy jó tankönyvet adjon tanítványnak valamint tan-társai kezébe. És ebből indulva ki, örömmel üdvözlöm a megbirálandó tankönyvet, mivel szerzőjük bármelyike is nyílt fő, alapos készütségű és különösen Szentgyörgyi Lajos több éve tanítva azon osztályokban, ideje és alkalmat volt megfigyelni tanítása eredményét, alkalmat volt nem helyest elvetni és csak a helyest tartani meg. Örömmel üdvözlöm ezen könyvet úgy is, mint folytatását a III. ik osztály számára írt tankönyvüknek, mert ezáltal elérhető azon egyszerűség, a mely sajnos, igen sok tantárgynál hiányzik, és a mely fokozatos haladásnál oly nagyon kívánatos, hogy ne legyen két osztály tananyaga közt akkora űr, a melyet talán minden tantárgynál észlelhetünk azáltal, hogy egyik osztályban

Péter által írt tankönyvet használunk, a másikban a Pál által írottat, a miből sokszor az a furcsaság támad, hogy a módszer a két könyvben gyakran homlok egyenest ellenkezik. De örömmel üdvözlöm különösen azért, mert szerzők szakítottak azzal a régi, chablon-szerű könyvgyártással, a mely mindig a már régen taposott mesgyén haladt, és a midőn a földrajz alig volt egyéb, „mint a földrajzi adatok száraz raktári leltára,“ a midőn a legkisebb politikai határokat is mind-megannyi földrajzi egység keretűl vették és így az egészet annyira elaprozták, hogy az ismeret egységek kerekdedségét, áttekinthetőségét csaknem lehetetlenné tették, hanem e helyett a természet által kijelölt bősztást: a folyó vidékek szerinti tagoltságot vették alapul, abból indulva ki, hogy a közgazdaság helyi és országos érdekei időről-időre folyvást változnak, míg a természet — ha munkál is — de sokkal lassabban, munkája sokkal állandóbb, mint bármelyik paragraphussa a törvényhozásnak és így azon alap, a mire szerzők állottak, szilárdabb, semhogy azt emberi erő rövid idő alatt lábuk alól kihuzza. Erre nézt igen helyesen jegyzik meg az előszóban: „A földrajznak egyik sarkalatos célja az is, hogy tájékoztasson a mindinkább élénkülő közlekedés utai, utirányai felől. E tekintetben is a folyó vidékenkénti tárgyalás az egyedül célravezető, mert minden folyó egyszerűsmin ugyanannyi utat, utirányt jelöl: ha ismerem a folyó irányát, ismerem az út irányát is, s ha a térképen látom, hogy egy hegyből ellenkező irányban két folyó ered, ott a két folyó útjának hágóját is látom.“ „A létezés megérzéskítését általában az utirányok iránti tájékoztatást az utaztató módszer eszközli képzeletben, mint a turista valóságban, bejárjuk azon főutakat, a melyek helységünket, reánk nézve a világ központját, az egyes vidékekkel s nevezetes városaikkal összekötik és az irány kat nemcsak a térképen, de újjal a természetben is mutatják.“

(Vége következik)

Bányai Árpád.

A földrajz alapfogalmai kapcsolatban Szilágy vármegye és környéke rövid földrajzával. A legújabb miniszteri tanterv alapján, a népiskolák III. osztálya számára írták: *Boér Miklós* és *Bardócz Pál*. Ára: Szilágyvármegye térképével együtt 25 kr. Zilahon Takács Lajos könyvnyomdájában, 1888. Szerzők az utaztatási módszert használják. A földrajzi alapfogalmakat olvasmányok alakjában tárgyalják. Az olvasmányok ama részeit, melyeket a gyermeknek meg kell tanulnia, a szövegben ritkított betűkkel kiemelik s az olvasmányok után írt kérdésekben összegezik. A vármegye részletes leírásánál azon községekre fektetik a főszúlyt, melyek történeti nevezetességgel, ipari készítményeikkel és terményeikkel kitűnnek. Céljuk az, hogy a gyermek ismerje meg a vármegye hegyeit, völgyeit, síkságait, folyóit, lakosságát (annak nyelvét, vallását), terményeit, ipari készítményeit a földrajzi elhelyezkedés szerint. Most csak annyit jegyzünk meg, hogy szerzők jó uton járnak. Bíráló bizottságunk meg fogja mondani, hogy mennyire közelítették meg a maguk elé tűzött célt. Várjuk a térképet, melyet még nem kaptunk meg.

„Tréfás szavalmányok gyűjteménye“ a címe annak a diszesen kiállított könyvnek, mely az *Orbók Mór* által szerkesztett „Hasznos mulatságok“ V-dik füzetét képezi. E könyv egyik célja, hogy a magyar költészet legremekesebb humoros költeményeit egybegyűjtve adja a vig szavalmányok után kutató ifjak s mindazok kezébe, a kik a magyar nemzet kiváló költőinek humorában gyönyörködni akarnak. Szerző a költeménycsoportok előtt az illető költők jól sikerült arczképeit és rövid életrajzait is közli. A füzetet diszes kiállításra, olcsó ára (50 kr.) és alkalmas voltáért melegen ajánljuk. A füzet Orbók Mór tanárnál rendelhető meg Pozsonyban. A ki a jelzett összeget előre beküldi, a könyvet bérmentesen kapja.

V E G Y E S E K

— **Előfizetőinkhez.** Midőn tiszteletteljes köszönetet mondunk mindazoknak, kik kérésünkre régibb tartozásaikat, illetőleg előfizetéseiket beküldeni kegyeskedtek, egyszersmind felkérjük a még hátralékban levőket, méltóztassanak ezen ügyet e hónap végéig mindenesetre elintézni.

— **Új évi tisztelgés.** A kolozs megyei tanítótestület új év alkalmából Kozma Ferencz kir. tanfelügyelőnél őszinte tisztelgetés s jókívánatának kifejezést adott. A tisztelgőket Nagy Kálmán alelnök vezette.

— **Tankerületi főigazgató.** A vall. és közokt. miniszter a kolozsvári tankerület főigazgatójává, Páll Sándor nyugalomba lépett ker. főig. helyére, dr. Erődi Béla fiu-méi kir. tanfelügyelőt nevezte ki.

— **Tiltott könyv.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter Mandrovis Szilárd „A szerb nép képes története” cz. Bécsben 1885-ben (Massanetz József és társánál) megjelent fűzetes munkát, mely hazánk történelmére nézve a történeti igazsággal ellenkező és téves adatokat tartalmaz, és oly czélzattal van megírva, hogy nemcsak a magyar nemzetet, hanem a monarchiát és a fenséges uralkodóházat a szerb nép előtt gyűlöletessé tegye, az összes hazai tanítézetek használatából, az ifjusági- és népkönyvtárakból kiltotta.

— **Jótékonyág.** Szász Domokos erd. ev. ref. püspök a mult évben a következő, nyilvánosságra jutott adakozásokat tette. A Prot. Irodalmi Társaság részére 500 frt., a piskii templomépítésre 100 frt., a petrozsényi templom javára 200 frt., a dicső-szt-mártoni templomépítésre 100 frt., a m.-láposi egyház alaptőkéje javára 100 frt., a domokosi egyhk. javára 50 frt., az Emke javára 200 frt., a segesvári egyhk. évi járulékul 100 frt. Összesen 1350 frt.

— **Köszönet.** Szentgyörgyi Dénes, marosvásárhelyi tanító úr, mint már néhány év óta minden évben, úgy az idén is 1 frtot ajándékozott a kolozsvári állami tanítóképezde azon növendéke számára, a ki a zenében a legnagyobb haladást tudta felmutatni azok között, kik a zenét a képezdében kezdték tanulni. Fogadjon az adományozó e szívességgért az önképzőkör hálás köszönetét. Kolozsvárt, 1889. január 12-én. Az elnökség.

— **Pályadíj.** Szász Gerő, az erdélyrészi ev. ref. egyházkerület közjegyzője, két 25—25 frankos jutalmat tűzött ki az általa szerkesztett „Protestáns Közlöny” számára irandó oly tárczacikkre, melyek tárgyukat a vallás-erkölcsi, a szorosan vett egyházi, vagy a családi életből merítik, és a melyek részben megfelelnek az úgynevezett „Rajzoknak”, a minőkkel naponta találkozunk a szépirodalmi és politikai lapok hasábjain. Az idegen kézzel leirt és jelíges levéllel ellátott pályaművek beküldésének határideje 1889. febr. 28.

— **Iskolakötelezettség és tandíj.** Stettinben a városi tanács elhatározta, hogy elemi és polgári iskoláiban nem szed többé tandíjat s a tanulók 17¹/₆-át még tankönyvekkel is ellátja. Ezáltal a város 45,000 frtot meghaladó jövedelemtől esik ugyan el, de egyszersmind azon egyedül helyes, jogos és igazságos álláspontra helyezkedett, mely jogtalannak bélyegzi a tandíjszedést ott, hol tanítási kötelezettségről van szó.

— **A tanórára készülni kell.** Porosz-Sziléziában Liegnitzben az iskolai hatóság megrendelte, hogy a tanító mindig írásban dolgozza ki, a mit tanítani akar.

— **Tanítók gyűlése.** Olaszországban mult év szept. 5-én Bolognában az olasz tanítók egy gyűlést tartottak,

melyen 1200 tanító volt jelen s kimondták, hogy óhajtanak, hogy minden népiskola az állam kezére menjen át.

— **A tanítók Angliában** kérelmet adtak be a parlamentbe, hogy szüntessék meg azon szokást, mely szerint a tanítók a felmutatott eredmény arányában kapjanak fizetést.

— **Ausztria népiskolái.** Ausztriában van 17,416 népiskola, ezek közt 8503 osztatlan A tannyelv 7607 ben német, 4319-ben cseh, 1544-ben lengyel, 1634-ben ruthen, 535-ben szlovén, 908-ban olasz, 652-ben szlovák, 61-ben román, 4-ben magyar, 451-ben vegyes. A közelebbi évben nem járt iskoláiban 406,885 iskolaköteles gyermek, közülük belől 15⁰/₁₀₀

— **Európai egyetemek statistikája.** Németországnak van 22 egyeteme, 2011 tanerővel, 25,442 hallgatóval: az osztrák-magyar monarchiának van 10 egyeteme, 979 tanárral és 15,573 hallgatóval. Angolország 8 egyetemén és 7 Collegiumában van 509 tanár és 18,170 hallgató. Olaszország 17 állami és 4 szabad egyetemének van 1655 tanára, 11,728 hallgatója. Svéd- és Norvégországnak van 4 egyeteme, 243 tanárral, 3425 hallgatóval. Hollandiában van 5 egyetem, 192 tanár és 1685 hallgató. Belgium 4 egyetemének van 253 tanára, 4072 hallgatója. Schweizban van 6 egyetem, 375 tanár, 2031 hallgató. Spanyolország 10 egyetemén van 475 tanár, 13,722 hallgató. Oláhország 2 egyetemének van 87 tanára és 693 hallgatója. Franciaországnak katolikus egyeteme van 5, ezenkívül van 13 jogi, 13 orvosi fakultás, 15 orvosi előkészítő iskola és 30 „Facultés des sciences et lettres” 1184 tanárral és 15,526 hallgatóval.

— **Tanítói fizetés Ausztriában.** A „Schulzeitung” azt a megjegyzést teszi, hogy a midőn Ausztriában az elhelyezett tanítók nagy száma 400 frt. és ennél kevesebb fizetést kap, addig ugyancsak az osztrák miniszteriumokban 1873 óta alkalmazott 1. osztályú hivataloszolgák 1253 frtot, a 2-od osztályúak 1139 frt. és a 3-ad osztályúak 909 frt. fizetést kapnak.

— **Pályázat.** A „Képes Családi Lapok” betöltvén pályafutásának első évtizedét, a tizenegyedik évfolyamot (1889. január hó) egy irodalmi pályázattal véli a legméltóbban megkezdeni. Kivántatik először egy humoreszk (beszélyke, rajz vagy tárczacikk.) Tárnya az életből legyen merítve. Díj: 50 frank aranyban. Másodszor egy költemény. válfaja szabadon választható. Díj: egy darab 20 frankos arany. Beküldési határidő: 1889. évi február hó 17. A pályaművek jelíges levélke kíséretében a „Képes Családi Lapok” szerkesztőségéhez Budapesten, nagykorona-utca 20. sz. küldendők.

— **Népoktatási törvény.** Waadt kántonban (Svájcz) mult év nov. 28-án kezdte meg a tanács a népoktatási törvény módosítása tárgyalását. A törvényjavaslatban mint újítások a következők fordulnak elő: tornatanítás a leányoknak, ingyen taneszközök, kézimunkatanítás, előkészítés az életpályára, iskolakötelezettség 15 éves korig. — Az évi szorgalomidőt 42—44 hétkben állapították meg. A véglegesített rendes tanító fizetése lesz 1400 frank, az ideiglenesé 900 fr., a véglegesített tanítónőé 500 fr. A tankötelezettség kezdődik azon év április 15-én, a melyben a gyermek a 7 évet betölti, és tart azon év április 15-ig, a melyben a 15-ik évet tölti be. A 12 éves gyermekek felmenthetők a délutáni órák alól, ha jó előmenetelt tettek s a felmentést körülményeik szükségessé teszik.

TARTALOM: Önmagunkról önmagunknak. *Borbély József.* — Tanfelügyelői jelentés. *Kozma Ferencz.* — Spenczer Herbert elvei az erkölcsi nevelésről. *Közlí: Lázárné-Kasztner Janka.* — Mégis az „algebra tanításáról.” (Folyt. köv.) *Brassai S. — Tárca: Az épületeket pusztító gombákról.* (Vége) *Dr. Bartók István.* — Egyesületi élet. — Irodalom: Könyvismertetés. (Vége köv.) *Bányai Arpád.* — Vegyesek.